

Quamvis tamen pelagiani gratuitatem gratiae generatim negarent docentes gratiam Dei secundum merita dari, attamen putandum non est voluisse omnes prorsus gratias rependi meritis nullasque gratis conferri. Sane quomodo concipere potuerunt gratiam legis et doctrinae externae, exemplorum Christi dari nobis secundum merita, cum et nostrorum singulorum merita eae gratiae praeueterint et generatim lex et doctrina, ex parte saltem, cognoscatur antequam quis actu mereatur. Cum praesertim iuxta doctrinam pelagianam de distributione trium aetatum, quam superius dedimus, lex data sit Christusque venerit eo quod vitiosi essent mores et nimia peccandi consuetudo praeuulerit; in genere ergo humano merita mala non bona praecesserant. Non apparet autem quomodo opera bona subsequentium hominum has gratias sibi poterint mereri; ergo has gratias quamvis non necessarias naturae, gratuitas tamen agnovisse pelagiani dicendi sunt. At gratia interioris immediatae illustrationis qua aperitur intelligentia mandatorum, qua Spiritus revelat legem, doctrinam et Christi exempla, gratia adoptionis, qua Deus se convertit ad homines atque in suos filios et amicos recipit, gratia vitae aeternae seu regni caelorum, hae gratiae certe sunt, quas secundum merita dari adultis (nam infantibus impossibile erat) pelagiani volebant. »Intellectum est (ait Prosper epist. ad Rufinum c. 2) saluberrimeque perspectum hoc tantum eos de gratia confiteri, quod quaedam libero arbitrio sit magistra seque per cohortationes, per legem, per doctrinam, per creaturarum contemplationem, per miracula perque terrores iudicio eius ostendat, quo unusquisque secundum voluntatis suae motum, si quaesierit, inueniat, si petierit, recipiat, si pulsauerit, introeat. Quia scilicet gratiae ipsius uocatio hoc primum circa nos agat, ut nostrae facultatis arbitrium admoneat nec aliud sit gratia, quam lex, quam propheta, quam doctor, cui circa omnes homines per universum mundum commune et generale sit studium, ut qui uoluerint, credant et qui crediderint, iustificationem merito fidei et bonae voluntatis accipiant ac sic gratia secundum hominum meritum tribuatur atque hoc modo gratia non sit gratia." Augustinus haec uerba Pelagii refert De Grat. Christi c. 31: »Quam liberi arbitrii potestatem dicimus in omnibus esse generaliter in Christianis, Iudaeis atque Gentilibus;

in omnibus est liberum arbitrium aequaliter per naturam, sed in solis Christianis iuuatur a gratia. Illi ideo iudicandi atque damnandi sunt, quia cum habeant liberum arbitrium, per quod ad fidem venire possent et Dei gratiam promereri, male utuntur libertate concessa. Hi uero remunerandi sunt, qui bene libero utentes arbitrio merentur Domini gratiam et eius mandata custodiunt."

Quaestio est tamen de gratia remissionis peccatorum. Garnerius (in Marium Mercatorem p. 1. D. VII. c. 5. § 3) contendit Pelagium fuisse semper in ea sententia quod gratis datur, imo et ceteros eius sequaces, si Caelestium excipias; estque loculentum Augustini testimonium De Grat. et lib. arbi. c. 6. »Cum dicunt pelagiani *hanc esse solam non secundum merita nostra gratiam*, qua homini peccata dimittuntur, illam uero, quae datur in fine, idest aeternam uitam, meritis praecedentibus reddi: respondendum est etc." At Petavius (l. c. c. 3) dubitat an semper in ea sententia fuerit Pelagius, et certe non uidet quomodo haec doctrina cum cetera doctrina Pelagii cohaereat. Ipse enim docet iustificationem promereri fide, fidem autem meritis naturae acquiri. Et quamvis quae modo dedimus ex Augustino, affirmantur ab eo in libro scripto anno 424., attamen in libro de Gestis Palaestinensibus scripto anno 417. et in epist. ad Paulinum Nolanum scripta 418. affirmat Augustinus obiectum fuisse Pelagio in diospolitana Synodo quod doceret: *quod poenitentibus uenia detur non secundum gratiam et misericordiam Dei, sed secundum meritum et laborem eorum, qui per poenitentiam digni fuerint misericordia.* Quid ergo? vel mutavit haec in re opinionem Pelagius, quod tamen mirum foret nunquam id animaduersum ab Augustino, vel dicendum cum Garnerio hanc fuisse specialem opinionem Caelestii, quae Pelagio obiecta fuerit tantum ob utriusque in haeresi societatem. Sane Pelagius id se docere negavit nec dissimulationis vitium quoad hoc in eo carpit Augustinus.

Quomodo uero Pelagius gratuitam remissionem peccatorum componere ualuerit cum cetera sua doctrina, haud difficile intelliges, si perendas quod quantumuis sit excellens naturae dignitas ac magna vis agendi ac ingenia sint illa, quae creatura afferre posse dicitur Deo pro satisfactione, attamen acceptatio satisfactionis est semper libera Deo offenso a sua

creatura, sicut et in Christo locum habuit. Acceptat autem Deus, iuxta Pelagium, merita fidei naturalia et sic remissio obtinetur per Fidem, quae est opus naturae, condignum etiam, si vis, in actu primo, sed obtinetur acceptante Deo gratis huiusmodi meritum Fidei. Porro haec ipsa erat sententia Caelestii obiecta Pelagio in Synodo diospolitana.

VI. Quaeritur utrum circa necessitatem gratiae pelagiani constantes fuerint affirmantes semper id quod ab initio docuerant, an quodammodo sententiam suam deinceps mutaverint. Auctoritas Augustini persuadet deflexisse processu temporis quadantenus pelagianos a sententia, quam prius conceperant et aliquid voluisse concedere catholicis. Ita August. Serm. CLVI. c. 12. quem anno circiter 417 recitavit, quo damnata est haeresis ab Innocentio: »Sic vos tamen scitote agere bona ut sit rector Spiritus adiutor, qui si defuerit, nihil boni omnino agere valeatis. Nam sicut quidem dicere ceperunt, qui coarctati sunt gratiam aliquando confiteri (et benedicimus Deum quia vel hoc aliquando dixerunt, accedendo enim proficere poterunt et ad id, quod vere rectum est, pervenire). Iam ergo dicunt adiutricem esse gratiam Dei ad facilius facienda mandata. Ista sunt enim verba eorum. Ad hoc dedit, inquit, Deus gratiam suam hominibus, ut quod facere iubentur per liberum arbitrium, facilius possint implere per gratiam." At quanam est gratia quam deinceps concessit Pelagius dari a Deo ad facilius facienda mandata, de qua et Patres Carthaginienses loquuntur? Ea videtur esse illustratio mentis etiam interior, quam demonstravimus a Pelagio admissam, de qua sermo est quoque in his Augustini verbis De Gratia Christi c. 40. »In quibus eis verbis certe manifestum est ita cum velle nos adjuvari gratia Spiritus S., non quia sine illo etiam per solam naturae possibilitatem non possumus resistere tentatori, sed ut facilius resistamus. Quod tamen qualecumque et quantaluncumque adiutorium eum credibile est in hoc constituere quod nobis *additur scientia revelante Spiritu per doctrinam*, quam vel non possumus vel difficile habere possumus per naturam." Scilicet videtur ab initio Pelagius gratiam eam tantum admisisse, quae posita est in ipso libero arbitrio naturalique boni possibilitate naturalique lege, quae in statu, ut aiebat, naturae sufficienti, tum adiecisse gratias, non quidem necessarias sed ad facilius

operandum, legem et doctrinam interioremque etiam immediata illustrationem, qua legis intelligentia aperiretur; itaque gratia data ad facilius implendam legem est gratia doctrinae quae nobis manifestatur per Evangelium et Christi exempla et praecipue, nisi fallimur, est gratia interioris immediatae illustrationis, qua nobis a Spiritu aperitur intelligentia doctrinae Christi, quam gratiam Pelagius, ut diximus, tandem admisit. (IV.)

VII. Ceterum, ut hoc loco dicamus quidquid ad quaestionem historicam de gratuitate gratiae negata a pelagianis spectat, haec monenda esse censemus. 1) Post Tractoriam Zosimi an. 418. illud potissimum contenderunt pelagiani gratiam Dei secundum merita nostra dari, seu quaestionem de Gratia sub ratione praecipue gratuitatis agitarunt. Liqueat ex disputationibus Patrum post illud tempus, qui illud caput doctrinae frequentius impugnant. Afferri etiam solet Augustini testimonium ex lib. De Grat. et lib. arbit. qui scriptus est anno 426 vel 427: sed ibi forte solum methodus disputandi pelagianorum indicatur. Ita c. 14. ait. »Sed cum fuerint convicti non defensores sed inflatores et praecipitatores liberi arbitrii, quia neque scientia legis divinae neque natura neque sola remissio peccatorum est illa gratia, quae per Iesum Christum D. N. datur;... ad hoc se convertunt, ut quocumque modo conentur ostendere gratiam Dei secundum merita nostra dari. Dicunt enim: etsi non datur secundum merita bonorum operum, quia per ipsam bene operamur, tamen secundum merita voluntatis datur; quia bona voluntas, inquit, praecedit orantis, quam praecessit voluntas credentis, ut secundum haec merita gratia sequatur exaudientis Dei." 2) Pro gratuitate gratiae neganda pelagiani, cum urgerent diversa sorte parvulorum, illud etiam respondebant quod a Massiliensibus postea adoptatum fuit, nimirum alios eligi, alios relinqui, quia eorum futura opera (quae nempe futura fuissent) Deus praevideat. Id testatur Augustinus epist. ad Sixtum CXCIV. scripta anno 418. n. 25. 3) Quamvis pelagiani, ut mox dicemus, gratiam interiorem voluntatis nunquam probaverint, tamen cum docerent gratiam Dei dari secundum merita, videntur ita generatim esse locuti, ut quamlibet gratiam interiorem comprehenderint sive quam ipsi reapse faterentur sive quam Catholici admittendam esse

probarent: hoc est illud speciatim intendisse videntur pelagiani, ut gratuitam gratiae negarent, ne fatum induceretur, ne acceptio personarum diceretur esse apud Deum ideoque eorum assertio fuisse videtur non solum absoluta quoad eas gratias, quas ipsi profitebantur, sed et hypothetica pro gratia a catholicis propugnata; nimirum eorum assertio erat huic aequivalens: quaecumque sit gratia, quae admittenda est, sive etiamsi gratia propria voluntatis sit admittenda, ea tamen datur secundum merita. Id nobis haec suadent a) testimonium modo citatum Augustini, ex quo videntur de hac re potissimum exhiberi solliciti pelagiani ut gratia dicatur dari secundum merita bonae voluntatis, *etiamsi per ipsam bene operemur*. b) Usus disputandi Patrum, qui exprobrant pelagianis quod doceant gratiam Dei secundum merita nostra dari, nulla gratiarum distinctione facta et etiam cum disserunt de gratia proprie dicta voluntatis. August. Cont. duas epist. pelagg. L. I. c. 3. (anno 420 aut paulo post) »Ne forte dicant ad hoc esse adiutos (homines) ut haberent potestatem fieri filii Dei; ut autem hanc accipere mererentur, prius cum libero arbitrio nulla adiuti gratia receperunt: haec est quippe intentio, qua gratiam destruere moluntur, ut eam dari secundum merita nostra contendant; ne forte ergo hanc evangelicam sententiam sic dividant, ut meritum ponant in eo quod dictum est: *quot quot receperunt eum* ac deinde non gratis datam, sed huic merito redditam gratiam in eo quod sequitur: *dedit eis potestatem filios Dei fieri*, etc." Et paulo post »Nemo igitur potest habere voluntatem iustam, nisi nullis praecedentibus meritis acceperit veram, h. e. gratuitam, desuper gratiam. Hoc isti nolunt elati et superbi nec purgando defensores, sed extollendo praecipitatores liberi arbitrii. Qui non ob aliud nobis haec dicentibus indignantur, nisi quia gloriari in Domino dedignantur." Suadet c) animadversio quaedam Augustini in sententiam quamdam pelagianorum, quae est huiusmodi (L. II. eiusdem operis c. 8). »Hoc nobis obiciendum putarunt (pelagiani) *quod invito et reluctanti homini Deum dicimus inspirare*, non quantumque boni, sed et *ipsius imperfecti cupiditatem*. Fortassis ergo ipsi eo modo saltem servant locum gratiae, ut sine illa patent hominem posse habere boni sed imperfecti cupiditatem; perfecti autem non facilius per illam posse, sed nisi per illam

omnino non posse. Verum et sic gratiam Dei dicunt secundum merita nostra dari, quod in Oriente Pelagius ecclesiasticis gestis damnari timendo damnavit." »Iam vero haec hypothesis, quam Augustinus facit, quod pelagiani solius imperfecti cupiditatem tribuerent naturae, ut sic defenderent gratiam Dei secundum merita dari, possibilitatem vero boni perfecti nullam tribuerent naturae, argumento est non visum fuisse Augustino repugnare quod pelagiani ut defenderent gratiam Dei secundum merita dari, id unice saltem contenderent possibilitatem boni imperfecti esse in natura. Hanc autem repugnantiam deesse potuit duplici ex capite videri Augustino. Vel quia sciebat ipsos reapse docere tunc gratiam esse necessariam ad bonum perficiendum, vel quia videbat ad thesim tuendam, quam tunc propugnabant pelagiani, id satis esse si dicerent ad inchoandum bonum sufficere naturam. Atqui primum est falsum; alterum vero huc redit: thesis, quam defendebant pelagiani, nempe gratia Dei datur secundum merita, satis iuxta ipsos sibi constat, si saltem inchoatio boni est a natura, etsi deinceps ad perficiendum bonum gratia etiam voluntatis requiratur; quae fuit postea sententia Massiliensium. Porro id tantumdem est ac dicere pelagianos ita tunc defendisse gratiam Dei secundum merita dari, ut id unice contenderent gratiam Dei, quaecumque ea demum sit, non esse gratuitam: ideoque non absolute tantum de gratia sua, sed et hypotheticè de gratia quoque catholicorum esse locutus.

VIII. Sequitur quaestio potissima, utrum pelagiani gratiam interiorem immediatam voluntatis aliquando confessi sint et quidem utrum etiam ante damnationem haeresis, an saltem post haeresim a Zosimo proscriptam. Item cuiusnam gratiae voluntatem adiuvantem professionem postularunt Patres a pelagianis, ut catholicis eos accenserent. Haec altera quaestio propius ad nos spectat, qui dogma catholicum iuxta normam Patrum declarare et defendere debemus. Itaque ad primam quaestionem responsio est: pelagianos neque ante neque post damnationem haeresis concessisse gratiam interiorem voluntatis, eam nempe gratiam, quae voluntatem quoque afficeret, vires ei addens ad operandum.

A) Et quidem quoad eam aetatem, quae Tractoriam Zosimi anno 418. praecessit, evidens id fit ex certissimis monumentis.

Satis sit haec afferre. α) Libri de libero arbitrio scripti sunt a Pelagio anno 416; porro in eis libris nullam gratiam interiori voluntatis subministrantem vires profiteri Pelagium, sed solam gratiam legis et doctrinae sive cognitionis, testis est Augustinus in libro de Gratia Christi, quo eos libros Pelagii refutavit. β) Episcopi Africae Aurelius alique tres cum Augustino, in literis datis ad Innocentium I. sub finem anni 416. qui iisdem rescribens anno 417. haeresim primum damnavit, haec habent (epist. CLXXVII. inter Augustinianas) »Sive enim gratiam dixerit (Pelagius) esse liberum arbitrium sive gratiam esse remissionem peccatorum sive gratiam esse legis praeceptum, nihil eorum dicit, quae per subministratiōnem virtutis Spiritus S. pertinent ad concupiscentias tentationesque vincendas.” γ) Eodem tempore Augustinus scribens ad Hilarium fratrem et consacerdotem epist. CLXXVIII. ait: »Nova quaedam haeresis inimica gratiae Christi contra Ecclesiam Christi conatur exurgere, sed nondum evidenter ab Ecclesia separata est, hominum scilicet, qui tantum audent infirmitati humanae tribuere potestatis, ut hoc solum ad Dei gratiam pertinere contendat, quod cum libero arbitrio et non peccandi possibilitate creati sumus et a Deo mandata, quae a nobis implerentur, accepimus; ceterum ad eadem mandata servanda et implenda nullo divino adiutorio nos egere. Necessariam vero nobis esse remissionem peccatorum; quia ea, quae a nobis in praeteritum male facta sunt, infecta facere non valeamus. Cavendis autem futuris vincendisque peccatis omnibusque tentationibus virtute superandis, sine ullo deinceps adiutorio gratiae Dei, naturali possibilitate humanam sufficere voluntatem.” δ) Idem testatur Innocentius in literis datis ad Patres Conc. Carthag. et Conc. Milevitani et ad quinque Episcopos. ε) Idem evincitur ex canonibus 3. 4. 5. Concilii Carthaginensis habiti anno 418. in quibus ii damnantur, qui docent gratiam Dei ad solam remissionem valere peccatorum, negant vero valere ad adiutorium, quo in posterum non committantur peccata, qui concessa gratia scientiae legis, negant gratiam, qua praestatur nobis ut diligamus et valeamus facere quod faciendum esse cognoverimus. ζ) Tandem Zosimus in Tractoria sua hunc errorem pelagianorum damnavit. Nam testatur Prosper adversus Collatorem n. 57. quod »Africanorum

Conciliorum decretis beatæ recordationis Papa Zosimus sententiae suae robur annexit et ad impiorum detractionem gladio Petri dexteris omnium armavit antistitum.” Porro Africani Patres hunc errorem potissimum proscrisperunt. Unde et Caelestinus, enarrans quaedam verba Tractoriae Zosimi, sententiam statuit huic errori contrariam et eiusdem Zosimi auctoritate probat c. 9. inter Auctorr. Sedis Apost. »Quod ita Deus in cordibus hominum atque in ipso libero operetur arbitrio, ut sancta cogitatio, pium consilium omnisque motus bonae voluntatis ex Deo sit, quia per illum aliquid boni possumus, sine quo nihil possumus. Ad hanc enim nos professionem idem doctor instituit, qui cum ad totius orbis episcopos de divinae gratiae opitulatione loqueretur, quod ergo, ait tempus intervenit, quo eius non egeamus auxilio? in omnibus igitur actibus, causis, cogitationibus, motibus adiutor et protector orandus est. Superbum est enim ut quidquam sibi humana natura praesumat.”

At sunt qui contrarium opinantur et in suae opinionis confirmationem haec proferunt 1) verba Pelagii, quae Augustinus refert in libro de Grat. Christi c. 10. suntque desumpta ab operibus Pelagii scriptis ante Tractoriam Zosimi: »Quomodo, inquit, stabit illud Apostoli: Deus est enim, qui operatur in nobis et velle et perficere? Operatur in nobis velle quod bonum est, velle quod sanctum est, dum nos terrenis cupiditatibus deditos et mutorum more animalium tantummodo praesentia diligentes, futurae gloriae magnitudine et praemiorum pollicitatione succendit, dum revelatione sapientiae in desiderium Dei stupentem suscitatur voluntatem, dum nobis suadet omne quod bonum est.” Atqui haec est gratia interior voluntatis. 2) Eodem in libro Augustinus c. 29. recitatis verbis Pelagii ex primo de libero arbitrio: »Ut quod per liberum, inquit, homines facere iubentur arbitrium, facilius possint implere per gratiam:” subdit Augustinus: »Tolle *facilius*, et non solum plenus, verum etiam sanus est sensus, si ita dicatur: ut quod per liberum homines facere iubentur arbitrium, possint implere per gratiam.” Porro non esset sanus sensus, si gratia ea non esset inspirationis; ergo eam gratiam admittebat Pelagius in eoque solum errabat quod non ad posse, sed ad facilius posse tantum dari contenderet. 3) Teste Augustino in eodem opere de Gratia

Christi c. 2. 7. 10. concessit Pelagius boni possibilitatem esse donum gratiae Dei eamque compleri supernaturali adiutorio; atqui ea possibilitas boni est interior adiutoriumque, quo completur, est adiutorium voluntatis.

Verum ad 1^m Augustinus in eodem libro de gratia Christi testatur, quod in nullo Pelagii opere, quod ipse legerit, unquam vidit profiteri ipsam gratiam interiori voluntatis. C. 30. ait: »Istam gratiam, qua iustificamur, idest qua caritas Dei diffunditur in cordibus nostris per Spiritum S., qui datus est nobis, in Pelagii et Caelestii scriptis, quaecumque legere potui, nusquam eos inveni quemadmodum confitenda est, confiteri.» Ergo fieri non potest ut iis verbis Pelagii ab Augustino relatis contineatur gratia caritatis diffusa in cordibus, quae est gratia proprie dictae inspirationis. Et sane iis verbis Pelagii hunc commentarium subiicit immediate c. 10. Augustinus: »Quid manifestius nihil aliud eum dicere gratiam, qua Deus in nobis operatur velle quod bonum est, quam legem atque doctrinam?... Sed nos eam gratiam volumus iste aliquando fateatur, qua futurae gloriae magnitudo non solum promittitur, verum etiam creditur et speratur, nec solum revelatur sapientia, verum et amatur, nec solum suadetur omne quod bonum est, verum et persuadetur.» Scilicet quod testatur Augustinus ibid. c. 41. de libris Pelagii de lib. arb.: »quaecumque pro gratia videtur dicere qua iuvamur, ut declinemus a malo bonamque faciamus, ita dicit, ut nullo modo a verborum ambiguitate discedat, quam discipulis sic possit exponere, ut nullum auxilium gratiae credant, qua naturae possibilitas adinvetur, nisi in lege atque doctrina, ita ut ipsas orationes, ut in scriptis suis manifestissime affirmat, ad nihil aliud adhibendas opinetur, nisi ut nobis doctrina etiam divina revelatione aperiat... Ab illo enim suo manifestissimo dogmate non recedit omnino, ubi tria illa constituit possibilitatem, voluntatem, actionem et solam possibilitatem dicit divino adiuvari semper auxilio, voluntatem autem et actionem nullo Dei adiutorio existimat indigere.» Gratiam scilicet interioris illustrationis iis in verbis Pelagius expressit, ut ex ipsa Augustini interpretatione patet.

Ad 2^m rursus cum verba ea Pelagii ex libro primo de libero arbitrio desumpta sint in iisque testetur Augustinus gratiam propriam voluntatis negari a Pelagio, evidens est non

posse ea verba Pelagii ad sensum intentum ab obicientibus traduci. Itaque ibi non de natura gratiae, sed de necessitate sermo est Augustino: porro si quaestio tantum fiat de gratiae necessitate, certum est verba Pelagii, detracta vocula *facilius*, sensum sanissimum exhibere. At si quaeras rursus cuiusmodi sit gratia necessaria, respondebitur, id in praecedentibus iam fuisse ab Augustino definitum atque idcirco il modo eum supponere.

Ad 3) autem dicimus nullam ibi esse reapse difficultatem. Etenim possibilitas boni est quidem gratia iuxta Pelagium, sed est ipsa gratia creationis: adiutorium vero, quo possibilitas adiuatur, in lege posuit et doctrina sive in scientia, non autem in caritate et subministratione virtutis Spiritus S.

B) Certum pariter esse debet pelagianum in eadem sententia perstitisse post haeresim ab Innocentio et Zosimo damnatam neque adiutorium voluntatis interius viresque ei conferens profiteri voluisse. Sane 1) in professione fidei, quam Iulianus aliqui Episcopi pelagianum obtulerunt Apostolicae Sedi post Tractoriam Zosimi, cui subscribere detrectarunt, non secus loquuntur ac prius loquebantur nullaque mentionem iniiciunt gratiae illius, quam prius negaverant. Ita enim aiunt: »Divinae legis mandata ob Dei iustitiam possibilia dicimus et fatemur universe posse compleri per gratiam Christi, quae omnibus bonis actibus adiutrix semper et comes est et per liberum arbitrium hominis, quod et ipsum donum Dei est. Quam tamen gratiam Dei ita accipimus, ut non sequatur nolentem nec destituat obsequentem.» Quae quidem ita ambigua sunt ut de sola quoque gratia scientiae exponi commode possint. Unde 2) de Iuliano, qui princeps factionis pelagianae tunc exstitisse videtur, haec habet Marius Mercator in Subnotationibus in scripta Iuliani: »Haec atque eiusmodi (capitula pelagiana) etiam Iuliano et ceteris eius commanipularibus placere, quae cum cognita atque detecta, ecclesiastica fuissent cum praefatis personis (Pelagio et Caelestio) auctoritate damnata, librorum quoque numerositate ab eodem Iuliano defensa sunt: placuitque ei cum Pelagio et Caelestio in damnatione tertium numerari.» Si Pelagii et Caelestii doctrinam defendit, quae ecclesiastica auctoritate fuerat damnata, non ergo eam sententiam temperavit. Et re quidem vera 3) ipse Iulianus in libro 1° ex octo ad Florum,

quos anno circiter 421 scripsit, sic suam aperit sententiam, ut refert Augustinus Oper. imperf. L. I. n. 94: »Gratiam Christi multiplicem confitemur. Primum munus eius est, quod ex nihilo facti sumus, secundum quod et viventibus sensu, ita sentientibus ratione praestamus, quae impressa est animo, ut conditoris imago diceretur, ad cuius aequae respicit dignitatem arbitrii concessa libertas. Ita gratia legem in adiutorium misit, ad eius spectabat officium, ut rationis lumen, quod pravitatis exempla hebetabant et consuetudo vitiorum, multimodis eruditionibus excitaret atque invitatu suo foveret. Ad istius ergo gratiae idest divinae benevolentiae, quae rebus causam dedit, plenitudinem spectavit, ut Verbum caro fieret et habitaret in nobis. Haec ergo gratia, quae in baptismo non solum peccata condonat, sed cum hoc indulgentiae beneficio et provelit et adoptat et consecrat; haec, inquam, gratia meritum mutat reorum, non liberum condit arbitrium, quod eo accepimus tempore, quo creamur; utimur autem, quo valentiam inter bonum et malum discretionis adipiscimur. Bonae itaque voluntati innumeris adiutorii divini adesse species non negamus; sed ita ut non per adiutorii genera aut fabricetur quae fuerit arbitrii destructa libertas aut aliquando ea exclusa, vel boni vel mali cuiquam necessitas credatur incumbere (en argumenta pelagianorum contra necessitatem gratiae voluntatis; non ergo haec haec assertitur): verum arbitrio libero omne adiutorium cooperatur." Hic porro locus erat gratiam interiorum voluntatis inter ceteras, si eam Iulianus probasset, enumerare, at ea silentio praeteritur; non ergo inter gratias ea tunc recenscebatur a pelagianis. Quare 4) Augustinus, qui legerat et duas pelagianorum epistolas scriptas post Tractoriam Zosimi et octo libros Iuliani ad Florum, non tradit eos docere, nisi quod et primitus Pelagius docuerat. Ita enim ait Contra duas epist. pelagg. L. IV, c. 5: »Nusquam isti inimici gratiae ad eandem gratiam vehementius oppugnandam occultiores moluntur insidias, quam ubi legem laudant, quae sine dubitatione laudanda est. Legem quippe diversis locutionum modis et varietate verborum in omnibus disputationibus suis volunt intelligi gratiam, ut scilicet a Domino Deo adiutorium cognitionis habeamus, quo ea, quae faciendae sunt, noverimus, non inspirationem dilectionis ut cognita sancto amore faciamus, quae proprie gratia est." Et

in Opere imperf. in quo libris Iuliani respondet, ait L. III. n. 114: »Sed cum quaeritur a vobis quae sint ista adiutoria gratiae Dei, edicitis quae supra commemorasti, Deum adiuvarum praecipiendo, benedicendo, sanctificando, coerendo, provocando, illuminando; quae omnia etiam per homines fiunt, etiam per Scripturas... Non tamen qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus: hoc est autem incrementum, ut unusquisque obediat praeceptis Dei, quod non fit, quando vere fit, nisi caritate... Istam caritatem non dat nisi Deus: caritas enim ex Deo est. *Hanc vos inter adiutoria gratiae, quae commemoratis, nominare non vultis*, ne hoc ipsum, quod obediemus Deo, eius esse gratiae concedatis. Putatis quippe isto modo auferri voluntatis arbitrium." Idem 5) tandem liquet testimonio Augustini ex libro de haeresibus relato in initio huius disputationis, ab illis verbis: »illam vero gratiam Dei, sine qua nihil boni possumus" etc. in quibus testatur Augustinus pelagianos gratiam Dei revocare ad legem atque doctrinam, fateri eosdem dari quidem scientiam, sed negare quod caritas datur.

Neque argumenta, quae in contrarium afferuntur, aliquid efficiunt. Aiunt enim 1) quemadmodum ante damnationem haeresis Patribus quaestio erat de natura gratiae eiusque necessitatem vindicabant, ita post damnationem haeresis, relicta ea quaestione, ad tuendam gratuitatem gratiae Patres se converterunt; quod argumento est pelagianos in prima quaestione dedisse manus victas et consensisse Catholicis. Quod quidem probari quoque potest justificatione Augustini, qui ait pelagianos, convictos quod gratia Dei non sit tantum scientia aut natura, aut remissio peccatorum, se convertisse ad hoc ut ostenderent gratiam Dei secundum merita dari. De Grat. et lib. arb. c. 14. loco superius citato.

Verum a) falsum est Patres etiam post damnationem haeresis non agitasse quaestionem de natura gratiae eiusque necessitate. b) Etsi dicat Augustinus pelagianos fuisse convictos, non eos dicit etiam confessos. Unde c) quod Patres potissimum vindicaverint post Tractoriam Zosimi gratuitatem gratiae non ex eo factum est quod pelagiani in alia quaestione consenserint cum Catholicis, sed tum ex eo quod pelagiani ex ea parte profligati, ne prorsus victi viderentur, instaurarunt bellum in

ea parte, quae prius fuerat minoribus curis tractata contenderuntque gratiam Dei secundum merita dari; tum ex eo factum est quod priore quaestione sufficienter disensa et absoluta, Patribus non erat opus amplius in ea immorari. Hinc est quod Augustinus, qui loco citato de Gratia et lib. arb. c. 14. dicit, ut obiciunt nobis, pelagianos fuisse convictos et ita se convertisse ad impugnandam gratuitatem gratiae, eodem in libro c. 11. idem ait »Quid est ergo quod vanissimi homines et perversissimi pelagiani legem dicunt esse Dei gratiam, qua iuvamur ad non peccandum? Quid est miseri quod dicunt, qui sine ulla dubitatione tanto Apostolo (Gal. II, 16) contradicunt?« Adhuc ergo perseverabant pelagiani in errore de natura gratiae necessariae ad opus.

Aiunt 2): Augustinus in libro de dono perseverantiae, ideoque postrema sua aetate ad tria tantum capita revocat doctrinam, quam Ecclesia contra pelagianos defenderet, inter quae capita non illud exstat de natura et necessitate gratiae c. 2. »Tria sunt, ut scitis, quae maxime adversus eos catholica defendit Ecclesia; quorum est unum gratiam Dei non secundum merita nostra dari... alterum est, in quantacumque iustitia sine qualibuscumque peccatis in hoc corruptibili corpore neminem vivere; tertium est, obnoxium nasci hominem peccato primi parentis.« Ergo, inquit, de illo priore capite nulla erat amplius controversia cum pelagianis. Respondemus a) testimonium Augustini esse affirmativum, non exclusivum; b) Augustinum enumerare non omnia, sed quae maxime tunc Ecclesia tuebatur contra pelagianos: c) Augustini testimonii interpretationem exigendam esse ad alia testimonia, quae attulimus ex Opere cont. epist. pelagg. ex Opere imperfecto, et ex libro de haeresibus.

Aiunt 3): saltem concedendum est pelagianos, etsi perregerint negare necessitatem gratiae interioris, quae vires conferret voluntati ad incipiendum, tamen concessisse necessitatem eiusdem gratiae ad perficiendum. Quod probare se putant testimonio adducto ex c. 8. L. II. cont. duas epist. pelagg. quod superius exhibuimus sub num. VII.

Verum noluisse Augustinum iis verbis docere quid absolute sentirent pelagiani de gratiae natura eiusque necessitate, evidens est ex iis, quae de iisdem pelagianis tradit in aliis

operibus scriptis etiam postrema aetate ex quibus iam testimonia citavimus; ex quibus liquet nunquam voluisse pelagianos agnoscere gratiam inferiorem voluntatis. Quibus testimoniis addi et hoc potest ex Op. imper. L. II. n. 198: »Iam erumpite in apertum, inimici crucis Christi... Aperte dicite, iustificari natura, iustificari lege possumus; gratis mortuus est Christus. Sed formidantes multitudinem Christianam, pelagianum verbum supponitis et quacrentibus a vobis, quare mortuus sit Christus, si natura vel lex efficit iustos; respondetis, ut hoc ipsum facilius fieret: quasi posset, quamvis difficilius, fieri tamen sive per naturam sive per legem. Christe responde, vince, convince, clama: sine me nihil potestis facere; taceant qui clamant: etsi difficilius, tamen possumus et sine te facere.« Adhuc ergo persistebant pelagiani in sententia sufficientiae naturae ad faciendam iustitiam, quod non solum inchoationem, sed et perfectionem complectitur atque adiutorii legis, doctrinae et exemplorum Christi, quae tamen gratia ad facilius tantum praebetur. Porro cum hac doctrina componi nequit sententia asserens ad perficiendam iustitiam necessariam esse gratiam inferiorem voluntatis. Huc quoque facit quod ait Augustinus de discrimine inter pelagianos et massilienses. De Praed. SS. c. 1. »Pervenerunt isti fratres nostri, pro quibus sollicita est pia caritas vestra, ut credant cum Ecclesia Christi, peccato primi hominis obnoxium nasci genus humanum nec ab isto malo nisi per iustitiam secundi hominis aliquem liberari. Pervenerunt etiam, ut praeveneri voluntates hominum Dei gratia fateantur atque ad nullum opus bonum vel incipiendum vel perficiendum sibi quemquam sufficere posse consentiant. Retenta ergo ista, in quae pervenerunt, plurimum eos a pelagianorum errore discernunt.« Ergo pelagianorum error erat: ad incipiendum et perficiendum sibi quemquam sufficere.

IX. Restat ut videamus quanam sit gratia, cuius professionem exegerint Patres a pelagianis. Quaestio maximi momenti est et accurate tractanda. Quidam enim eruditi viri, ut certa sua systemata tueantur, eam gratiam fingunt et a pelagianis negatam et a Patribus propugnatam, quam ipsi excoGITARUNT eamque vellent auctoritate Patrum ita muniri imponere aliis tanquam dogma revelatum. Haec itaque teneantur.

1) Auxilium Dei necessarium, de quo loquebantur Patres, Patm. De Grat.

non est illud, quod dici solet concursus generalis Dei, quod omnibus actionibus cuiusque causae secundae est necessarium. Probatur. Concursus generalis Dei se habet ratione naturae ad omnes actus physice spectatos sive bonos sive malos; atqui Patres huiusmodi auxilium indicabant, quod esset naturae superadditum donum et quod non esset nisi ad bonum, quo potestas ad bonum non ad malum conferretur. Huc enim facit quod iam advertimus. Th. VIII. n. VI.

Praeterea auxilium, de quo loquebantur Patres, asserebatur ab eis necessarium ad actus salutes, ad operandum sicut oportet; atqui concursus generalis Dei est necessarius quoque pro actibus naturalibus; ergo auxilium, quod vindicabant Patres, est speciale aliquod auxilium, distinctum a concursu generali.

Rursus auxilium defensum a Patribus, est auxilium, quo praeventur, praeparatur, excitatur facultas ad operandum: atqui concursus generalis est tantum cooperans.

Item auxilium propugnatum a Patribus est auxilium prorsus gratuitum, est auxilium quod pelagiani secundum merita dari contendebant; atqui concursus generalis debitus est naturae creatae nec illud mereri licet, cum primum meritum necessario praevertat. Ergo.

Id tamen non impedit quominus aliquando Patres, ut superbiam pelagianorum retunderent auxiliique divini ad bene operandum necessitatem naturaeque impotentiam, quam adeo efferebant pelagiani, demonstrarent, illud quoque doctrinae caput in medium afferrent, quod ad Dei concursum generalem redit, ut videtur facere Hieronymus in Dialogo primo contra pelagianos, quorum si verba tantum consideres, quae Hieronymus refert, generalem etiam concursum negare videntur. Sed haec specialis ratio argumentandi, ab aliquo Patre aliquando adhibita, non est confundenda cum doctrina illa, quam cum omnibus Patribus universa Ecclesia adversus pelagianos asseruit (cf. Th. XXII. n. I).

Adverte etiam, concursum generalem distinctum esse ab eo auxilio naturali gratuito, quo Deus excitat mentem ad congruas cogitationes, de quo in Thesi II. locuti sumus. Quia vero huiusmodi gratuitum auxilium in utroque ordine naturali et supernaturali locum habet, non est consequens, quod,

si Patres de eo auxilio loquuntur, de auxilio naturali disserant.

2) Auxilium Dei, cuius professionem Patres postulabant a pelagianis, est auxilium interius, auxilium voluntatis suggerens ei vires ad volendum et operandum; quin tamen Patres contenderent credendum esse certum quemdam modum, quo ab huiusmodi auxilio adiuatur voluntas, sive eam praedeterminando, sive, multo minus, ei necessitatem inferendo. Probatur. Pelagiani gratias omnes externas admittebant, his tamen contenti non erant Patres; aliquod ergo auxilium interius immediatum asserebatur a Patribus. Auxilium autem immediatum praeter illustrationem mentis, quam aperte testati sunt Patres, erat potissimum auxilium voluntatis, quod eam sanaret viresque ei adderet ad operandum sicut oportet. Id postulatum esse a Patribus satis patet ex pluribus auctoritatibus iam citatis. Porro hoc tantum dicimus postulatum fuisse a Patribus, quin solliciti essent ac credendum proponerent modum quemdam, quo divina gratia operatur in nobis. Modum profecto aliquem adesse noverant; quanam est enim res sine aliquo modo? Sed non erat quaestio tunc quinam esset iste modus: nec Patres determinatum aliquem modum credendum pelagianis proponebant. Sane Patres Carthaginienses in epistola ad Innocentium (quae est CLXXV inter Augustinianas) et Patres Milevitani ad eundem in epistola (CLXXVI. inter August.) id reprobat in Pelagio et Caelestio quod nullum relinquat locum gratiae Dei, qua Christiani sumus, qua ipsum nostrae voluntatis arbitrium vere fit liberum, quod in eo collocet gratiam Dei, quod talem instituerit naturam, quae possit per propriam voluntatem implere legem Dei sive naturaliter in corde conscriptam sive in literis datam; illam vero gratiam nolint agnoscere, qua contra peccati malum et ad operandum iustitiam Deus est noster adiutor, quam praedicat Apostolus dicens: condelector legi Dei secundum interiorum hominem, video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae et captivantem me sub lege peccati, quae est in membris meis. Miser ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per I. Ch. D. N. Pariter quinque Episcopi Africani ad eundem Innocentium (epistola CLXXVII inter August.) id reprehendunt in Pelagio quod sive gratiam

Dei dixerit esse liberum arbitrium, sive gratiam esse remissionem peccatorum, sive gratiam esse legis praeceptum, nil eorum dicat quae per subministratiōem Spiritus S. pertinent ad concupiscentias tentationesque vincendas atque postulant ut Pelagius illam confiteatur apertissime gratiam, quam doctrina christiana praedicat esse propriam Christianorum, quae non est natura, sed qua salvatur natura, quae naturam non auribus sonante doctrina vel aliquo adiumento visibili fovet, sicut plantator quodammodo et irrigator extrinsecus, sed subministratiōe Spiritus et occulta misericordia, sicut facit ille, qui dat incrementum, Deus."

Item Synodi tum Carthaginensis tum Arausicana definitentes id, quod de adiutorio gratiae Dei credendum sit, haec statuunt, per gratiam Dei nobis praestari ut diligamus et valeamus facere, quod cognovimus esse faciendum et non solum ut facilius, sed ut simpliciter possimus legem implere, per infusionem et inspirationem S. Spiritus non per naturae vigorem, fieri ut omnia sicut oportet agere valeamus, per eandem inspirationem Spiritus S. corrigi voluntatem nostram ab infidelitate ad fidem, ab impietate ad pietatem, Deum operari in nobis et nobiscum, ut operemur, ita homines volentes agere quod agunt, ut tamen a Dei gratia voluntas praeparetur ut velit et volens atque agens adiuvetur.

Item in auctoritatibus Apostolicae Sedis a Caelestino collectis id docemur neminem uti bene libero arbitrio nisi per Christum, neminem aliunde Deo placere nisi ex eo quod ipse donaverit, Deum operari in cordibus hominum atque in ipso libero arbitrio ut omnis motus bonae voluntatis ex Deo sit, ut sit auctor omnium bonorum affectuum et operum.

Porro ex his omnibus liquet quid reproberint in haereticis Patres, quid postulaverint ut crederetur, id porro est adiutorium voluntatis; de modo vero quo adiuvat illoque modo, quem quidam comminiscuntur, prorsus nihil.

Idem evidenter constat ex Augustino. Cont. duas epist. pelagg. l. IV, c. 6. ait: »Quid eis prodest, quod in laude ipsius liberi arbitrii, gratiam dicunt adiuvare uniuscuiusque bonum propositum? Hoc sine scrupulo acciperetur catholice dictum, si non in bono proposito meritum ponerent, cui merito iam merces secundum debitum, non secundum gratiam, red-

deretur, sed intelligerent et confiterentur etiam ipsum bonum propositum, quod consequens adiuvat gratia, non esse potuisse in homine, si non precederet gratia." Et de Gratia Christi c. 47. »Quantum attinet ad istam de divina gratia et adiutorio quaestionem, tria illa, quae apertissime distinguit, attendite: *posse, velle et esse id est, possibilitatem, voluntatem, actionem.* Si ergo consenserit nobis, non solum possibilitatem in homine, etiamsi nec velit nec agat bene, sed ipsam quoque voluntatem et actionem idest ut bene velimus et agamus, quae non sunt in homine, nisi quando bene vult et bene agit; *si, ut dixi, consenserit etiam ipsam voluntatem et actionem divinitus adiuvare* et sic adiuvare ut sine illo adiutorio nihil bene velimus et agamus eamque esse gratiam Dei per I. Ch. D. N. in qua nos sua non nostra iustitia iustos facit, ut ea sit vera iustitia, quae nobis ab illo est; *nihil de adiutorio gratiae Dei, quantum arbitror, inter nos controversiae relinquetur.*" Quid his verbis clarius? Hoc unum postulabatur, faterentur adiutorium, quo voluntas et actio adiuvatur: circa modum vero dicitur nihil. Non ergo proponebant Patres credendum certum quendam modum, quo gratia operetur in nobis, quamvis scirent utique aliquem esse modum; sed de hoc non erant solliciti satisque eis erat si crederetur ipsum actum voluntatis ipsam actionem bonam esse a Deo adiuvante.

Unde istud est, quod Augustinus frequentissime exprobrat pelagianis, quod nolint fateri caritatem Dei diffundi in cordibus nostris, illam autem si fateantur, eos vere correctos affirmat: »Istam Dei gratiam (ait de Gratia Christi c. 26.) in divinis eloquiis manifestam etiam Pelagius manifeste fateatur seque tandiu contra sensisse non operat impudentissimo pudore sed dolore saluberrimo aperiat, ut sancta Ecclesia non turbetur pervicaci eius obstinatione sed veraci correctione laetetur. Cognitionem et dilectionem, sicut sunt discernenda, discernat; quia scientia inflat, caritas aedificat et tunc scientia non inflat, quando caritas aedificat. Et cum sit utrumque donum Dei, sed unum minus, alterum maius, non sic institiam nostram super laudem iustificatoris nostri extollat, ut horum duorum quod minus est, divino tribuat adiutorio, quod autem maius est, humano usurpet arbitrio. Et si consenserit nos gratia Dei recipere caritatem, non sic sentiat, tanquam ulla merita bona nostra praecesserint."

Idem tandem efficitur animadversione adhibita ad controversiam cum Massiliensibus. Constat enim (ut suo loco c. IV. art. 1. ostendemus) convenisse Patres inter et Massilienses quoad indolem gratiae, quae necessaria est pro operibus bonis idque unum postulasse Patres ut ad initium quoque fidei eandem gratiam necessariam esse faterentur Massilienses. Iam vero, fatente ipso Iansenio, Massilienses non admittebant gratiam ullam praedeterminantem: Patres autem gratiam, cuius professionem exigebant, sic definebant ut ea esset, qua praevenitur et praeparatur nostra voluntas et qua adiuvatur ad agendum. Cf. quae disputabimus suo loco de Errore Massiliensium.

Liquet ergo Augustinum illud unum postulasse quod certissimum est et catholicum, nempe voluntatem interius praeparari et adiuvari subministratio virtutis Spiritus S. quod et omnes Theologi catholici fatentur et demonstrant; cetera vero, quae ad modum spectant, aliena fuisse a controversia, quae tunc habebatur cum pelagianis.

Hoc autem non perinde est ac dicere Augustinum non esse locutum de modo, quo Deus in voluntate agit efficaciter ut actus salutare existant; profecto et de hac re non raro locutus est Augustinus idque suo loco videbimus: sed tantum negamus inter Augustinum pugnantem pro dogmate catholico et haereticos fuisse quaestionem de modo, quo gratia vires suas exerat in animo ut actio salutaris consequatur aut postulasse unquam ab haereticis Augustinum ut profererent certum quemdam modum, quo Dei operatio efficax est in voluntate.

X. Historiam damnationis haeresis pelagianae breviter perstrinxit Augustinus epist. CCXV. ad Valentinum, n. 2. *Quod scriptum est ad Papam Innocentium Romae Urbis Episcopum de Concilio provinciae carthaginiensis et de Concilio Numidiae* (en duplex Concilium provinciale Carthaginiense et Mileritanum, quae literas synodicas tantum miserunt Romam quin canones conderent) et *aliquanto diligentius a quinque Episcopis et quae ipse ad tria ista rescripsit* (en prima damnatio haeresis auctoritate Romani Pontificis Innocentii, qua causam finitam esse dicebat Augustinus): *item quod Papae Zosimo de Africano concilio scriptum est* (epistola fuit synodalis satis proluxa, qua Pelagii et Caelestii errores perstringebantur) *eiusque rescriptum ad universos totius orbis episcopos missum* (Concilio apud Car-

thaginem habito, ait Prosper in Chronico an. 418. ducentorum quatuordecim episcoporum ad Papam Zosimum synodalia decreta perlata, quibus probatis per totum mundum haeresis pelagiana damnata est: "per eam nempe epistolam Zosimi, quam Marius Mercator *Tractoriam* vocat, qua, ut idem Prosper ait adv. Coll. c. 21. Papa Zosimus gladio Petri dextras omnium Antistitum armavit ad detruncationem erroris) *et quod posteriori Concilio plenario totius Africae contra ipsum errorem breviter constitutum* (en canones octo vel novem Carthaginienses contra haeresim pelagianam, qui erant brevis recapitulatio eorum, quae in epistola synodali missa ad Zosimum ab antecedente Concilio fuerant praescripta atque a Zosimo approbata) haec omnia et in praesenti legimus cum ipsis et per eos missimus vobis." Cf. Fratres Ballerini Operum S. Leonis Tom. III. Observationes in Dissertationem 13^{am}. Quesnelli cap. 1. §. 2. sqq.; atque ibid. de antiquis Collectionibus Canonum. Part. II. c. III. §. 7°. Cf. Opera citata Petavii et Garnerii et Livini Meyer.

Et de his quaestionibus historicis haeresis pelagianae satis nunc actum esto, ne synopsis producta nimis titulum suum impudentis arguat mendacii. Alia suis locis distincta, de Impeccantia pelagiana et erroribus Massiliensium disputantes, opportunius dabimus. Et quia ad historiam dogmatis pertinet quoque notitia doctrinae Augustini ac explicatio formularum, quibus frequenter utitur, haec in cap. IV. cum doctrinas haereticas impugnabimus, tradere conabimur.

THESIS XXIV.

Necessitas gratiae actualis ad agendum sicut oportet asserta a Patribus contra pelagianos, est necessitas non solum moralis, sed physica et absoluta.

I. Certum est quod propter infirmitatem naturae difficile admodum est homini ac moraliter impossibile graves omnes superare tentationes semperque legem Dei servare, si solis naturae suae viribus permittatur (Th. XX.); haec porro moralis impossibilitas infert necessitatem moralem alicuius auxilii su-

peradditi naturae. Hoc quidem auxilium universim sumptum spectari potest et in ordine purae naturae et in ordine naturae elevatae. In ordine purae naturae, etsi ipsum generatim acceptum, debitum dici possit naturae ne ipsi sit moraliter impossibilis consecutio finis, spectatum tamen in individuo prout his aut illis personis hoc potius quam illud confertur, rationem haberet favoris gratuiti seu gratiae. In ordine vero elevatae naturae, si auxilium istud connexum sit cum eo ordine et conducat ad finem eiusdem ordinis, et sic ipsum quoque in ordine elevationis reperiatur, erit sub hac ratione dicendum gratuitum sicut ipse ordo elevationis. Quod si elevata sit natura, quae per peccatum excidit a priori statu elevationis et sic ei tanquam positive indignae restituatur adoptio cum ceteris bonis illam concomitantibus, rursus speciali ratione auxilium huiusmodi quod ad haec dona spectat, gratia dicendum erit. Iam vero constat Patres et speciatim Augustinum necessitatem auxilii actualis frequenter demonstrare ex ea difficultate et impotentia morali, quae dicitur orta praecipue ex vitio naturae, quod est concupiscentia: eius autem auxilii necessitatem praedicant quod valeat homines perducere ad regnum caelorum. Manifestum est ergo necessitatem saltem moralem gratiae actualis praedicari a Patribus, neque in hac re ulla est difficultas. Sed quaestio est an praeterea alia maior necessitas, quae physica dicitur, affirmata sit contra haereticos a Patribus. Hanc autem quaestionem ingredimur modo.

II. Necessitas quippe gratiae sive auxilii ad operandum multiplex concipi potest. *Moralis* necessitas est necessitas auxilii ad posse facile vel *faciliter*, non ad posse simpliciter, orta nempe ex difficultate actus, non ex pura impossibilitate. Necessitas *hypothetica* est necessitas determinata a quadam accidentaliter hypothese, quae si desit, nulla est in natura necessitas eius auxilii quod necessarium dicitur. Haec necessitas vocatur quoque *consequens*; nam aliqua necessitas ideo consequens dicitur, quia hypothesim accidentalem aliquam supponit et sequitur. E contrario necessitas *physica* auxilii est necessitas auxilii ad posse simpliciter, supponens impotentiam non solum difficultatem. Necessitas *absoluta* est necessitas quae locum habet ante quaecumque hypothesim vel in quavis hypothese, quae fiat. Quae proinde est necessitas *antecedens*, non consequens.

Necessitas autem absoluta alicuius medii pro certo fine, si finis non est per se necessarius naturae, supponit quidem contingentem hypothesim huius finis, hac autem posita, valet ante quamlibet hypothesim vel in quacumque hypothese subiectum, quod ordinatum est ad finem, constituitur.

Itaque necessitas physica absoluta auxilii ad operandum salutariter pro consecutione finis supernaturalis, est necessitas essentialiter nexa cum natura per se solum physice impotenti ad agendum, necessitas independens a quavis hypothese vel peccati vel innocentiae vel integritatis vel concupiscentiae. Porro huiusmodi est necessitas, quam Patres gratiae illi vindicaverunt, qua adiuvamur ad operandum. Non dicimus esse tantummodo hanc et non etiam sub certo respectu necessitatem moralem, de qua iam locuti sumus: sed defendimus hanc necessitatem physicam et absolutam gratiae certe docuisse Patres contra pelagianos.

Quod antequam demonstremus, advertet 1° quod spectat ad rem demonstrandam; necessitatem adseri non posse illi auxilio per se naturali, quod est cogitatio congrua excitans voluntatem ad actum bonum. Quamvis enim sine hac cogitatione, quae actu obtinet assensum (unde dicitur congrua) nunquam fiat actus, falsum est tamen quod sine ea fieri non possit; nam sufficiens virtus assentiendi adest sine ea speciali cogitatione. Porro ubi est sufficiens vis bene agendi, nequit esse physice et absolute necessarium aliud superadditum auxilium. Advertet 2° quod spectat ad methodum demonstrationis. Nimirum doctrina aliqua testimonio Patrum confirmari potest vel quatenus dissertis verbis iisque frequentibus proponatur ab iisdem, vel quatenus in iis, quae docent, eadem certissime contineatur. Cum intellectus catholicus progressum admittat nec idem semper fuerit modus easdem veritates Fidei exponendi: nulla debet catholicis pulsari difficultate, si ut alicuius dogmatis antiqua traditio demonstretur, non producantur testimonia, quae illud affirmant eisdem verborum formulis, quibus deinceps intellectus catholicus consuevit uti. Veniamus igitur ad probationem thesisi.

III. Probatio thesisi ita proponi potest. Si Patres 1) concedentes naturam humanam posse aliquid boni moraliter agere, negant eidem naturae sine gratia, etiam adhibitis opportunis

auxiliis moralibus gratuitis, possibilitatem ullam boni salutaris ne dum ad facilius sed ad simpliciter faciendum, sive inchoandum sive perficiendum, si 2) docent homini etiam integro et sano gratiam fuisse necessariam ad operandum: si 3) eandem necessitatem adstruunt etiam quoad Angelos: si 4) docent gratiam necessariam esse pro quavis salutari actione vel minima, ad quam ex concupiscentia aliove vitio naturae nulla potest esse specialis difficultas: si 5) comparant miraculis opera salutaria atque sub eo respectu, quo miracula sunt supra potestatem naturae: si 6) gratiam necessariam ad salutariter operandum talem esse docent, ut conferat homini sanctitatem et iustitiam restituens eum ad eam perfectionem eamque potestatem operandi, quam ab initio accepit: si haec, inquam, Patres tradunt, iidem docent necessitatem gratiae actualis ad operandum salutariter physicam et absolutam: atqui haec reapse docent; ergo. Probanda est seorsim maior et minor.

Probatur maior, quae conditionalis est eiusque consequentia est probanda. Itaque quoad primum; ut impotentia sit physica naturae quoad aliquid requiritur, ut intrinsece illud natura vel difficillime non possit, et quod extrinsece etiam, adhibitis nempe opportunis auxiliis, quae gratis conferri possunt et quibus suadetur intellectus et moraliter movetur voluntas, rursus non possit; quando enim ita est comparata natura non sola impotentia morali, sed physica laborat; si enim esset *sola impotentia moralis*, haec et ad difficultatem tandem rediret et adhibitis opportunis auxiliis moralibus posset ea difficultas a natura superari. Ergo si Patres docent nullam esse in natura possibilitatem ne dum ad facilius, sed ad simpliciter faciendum bonum salutare eamque negant ei inesse adhibitis quoque gratuitis auxiliis moralibus, ipsi reapse docent impotentiam physicam et proinde necessitatem physicam gratiae, qua sola dicunt eam possibilitatem conferri.

Item si natura potest aliquid opus bonum morale, est in ea hoc ipso potestas physica ad omnia opera eiusdem ordinis ac sunt illa, quae potest: quare si concessa possibilitate illa naturae ad opus honestum, ei deinceps negatur ulla possibilitas ad opus salutare, hoc dicendum est esse supra ordinem eorum, quae natura potest; quae sunt opera moralia naturalia; ergo opus salutare est supra ordinem operum naturalium: id

autem tantundem est ac dicere illud esse supra vires physicas naturae. Ergo.

Quoad secundum: Si homini integro et sano, qualis fuit creatus Adam, necessaria fuit gratia, ut simpliciter posset salutariter agere: haec profecto necessitas est physica et absoluta. Datâ enim naturâ ne dum in suo ordine completâ, sed et praeternaturaliter perfectâ, ita ut nulla esset pronitas ad malum, nulla difficultas ad bonum, nulla poterat necessitas gratiae proficisci nisi ab ipsa natura quatenus natura finita est et creata; atqui haec est necessitas physica et absoluta.

Quoad tertium: Si Angelis quoque, qui perfectioris sunt naturae quam humana, in quibus nullus est animalis concupiscentiae fomes, quo inclinentur in malum, necessaria asseritur fuisse gratia ut simpliciter posset agere salutariter, huius necessitatis ratio nequit esse nisi impotentia physica et absoluta naturae creatae. Et sane cum Patres certos gradus perfectionis naturae Angelicae non cognoscerent, quae tamen natura est genere suo perfectior ceteris diversis naturis possibilibus, non potuissent iidem asserere Angelis quoque esse necessariam gratiam ad operandum salutariter, nisi cogitasset cuius naturae creatae, eo ipso quod est natura creata, gratiam esse necessariam. Haec autem est necessitas physica et absoluta. Atqui si necessitas gratiae pro Angelis est physica et absoluta, eo quoque et multo magis pro homine dicenda erit. Ergo.

Quoad quartum: Pariter necessitas est physica et absoluta, si gratia necessaria est pro quavis actione salutari vel minima, ad quam nulla est specialis difficultas ex concupiscentia aliove vitio naturae; si enim esset tantum impotentia moralis, aliquid in eo ordine fieri posset; si esset impotentia consequens concupiscentiam aliudque vitium naturae, posset ea fieri, in quibus ea nihil obstant. Ergo.

Quoad quintum: Divina operatio indebita naturae est necessaria necessitate physica et absoluta ad miracula patranda, ergo et divina gratia necessaria est eadem necessitate ad opera salutaria, si haec comparanda sunt miraculis.

Quoad sextum: Si Patres docent gratiam esse necessariam pro acquirenda iustitia et sanctitate, pro exerenda actuali iustitia vel assequenda vel conservanda eaque iustitia et san-

ctitate, quam Adam amisit; ii profecto necessitatem gratiae non repetunt tantum ex difficultate, quae oritur ex vitio concupiscentiae, sed ex dignitate et perfectione operis exercendi per gratiam. Igitur non necessitatem aliquam moralem hypotheticam tantum docent, quae tandem ex vitio concupiscentiae oriretur, sed docent necessitatem physicam, absolutam. Nam iustitia et sanctitas, de qua Scriptura et Patres loquuntur, est iuxta eosdem (ut hic supponimus ex Tract. De Ordine supernaturali etiam independenter ab hoc speciali argumento necessitatis gratiae) supra physicas vires et exigentiam creaturae cuiusvis.

Probantur nunc singulae minores supra expositi argumenti. 1) Concessisse Patres naturae potestatem ad aliquod opus morale liquet ex Th. XX. et XXI. Negasse eidem omnem possibilitatem ad opus salutare ne dum ad facilius sed ad simpliciter operandum sive inchoandum sive perficiendum, constat ex damnatione haeresis pelagianae, contra quam illud semper urgebant Patres tum seorsim tum in Concilio quod ait Augustinus (cont. duas epist. pelagg. L. II. c. 8.) »Dominus ut responderet futuro Pelagio non ait: sine me *difficile* potestis facere, sed ait: sine me *nilhil* potestis facere. Et ut responderet futuris etiam istis (qui videbantur censere perfectionem operis solum esse gratiae tribuendam) in eadem ipsa evangelica sententia non ait: sine me *nilhil* potestis *perficere* sed *facere*.... Dominus cum ait: sine me *nilhil* potestis facere, hoc uno verbo initium finemque comprehendit." Item possibilitatem omnem boni salutaris negasse Patres soli naturae liquet ex can. 7. Conc. Araus. II. »Si quis per *naturae vigorem* bonum aliquod, quod ad salutem pertinet vitae aeternae, cogitare ut expedit aut eligere etc. posse confirmat absque illuminatione et inspiratione Spiritus S.... haeretico fallitur spiritu." Negasse vero eosdem Patres naturae hanc boni possibilitatem etiam adiutae opportunitis iisque gratuitis auxiliis moralibus patet rursus ex damnatione Pelagii, qui haec auxilia admittebat »quibus oculi cordis aperiuntur, quibus multiformi et ineffabili dono gratiae caelestis illuminamur, quibus in desiderium Dei stupens suscitatur voluntas, quibus suadet omne quod bonum est" (De Gratia Christi cc. VII. X.) et tamen sufficientia naturae his quoque praesidiis adiutae

negatur ab Augustino (ibid.) et negata est ab omnibus qui Pelagium ea auxilia fatentem, quia ea sola fatebatur, haeticum habuerunt. Ergo.

2) Docet alterum Augustinus Enchirid. c. 106. »Sicut mori est in hominis potestate cum velit.... ad vitam vero tenendam voluntas non satis est, si adiutoria sive alimentorum sive quorumcumque tutaminum desint: sic homo in Paradiso ad se occidendum relinquendo iustitiam idoneus erat per voluntatem: ut autem ab eo teneretur vita iustitiae, parum erat *velle nisi ille, qui eum fecerat, adiuicaret.*" Cf. De Genes. ad lit. L. XI. c. 4. De Corrept. et Grat. c. 11. epist. CLXXXV. c. 11. et De Genes. ad lit. L. VIII. cc. 10. 11. 12. Eadem est sententia Gelasii Rom. Pontif. adversus pelagianos scribentis: »Si in ipsis primis hominibus, dum sua nimirum felicitate confidunt et tamen Dei gratiam in vacuum recipientes, *non orando*, quod utique nusquam fecisse referuntur nec de perceptis gratias referendo *nec*, ut eadem intemerata durarent, *suppliciter implorando*, *incolumus constare nequiverunt*: quanto magis post praeveraricationis ruinam.... absque divino munere stare non possunt (agitur de iis qui iam iusti sunt, ideoque de necessitate auxilii non habitualis, sed actualis) *sine quo nec integri persistere potuerunt.*" Idem confirmatur auctoritate Patrum Synodi Arausiacae. II, qui hunc canonem probarunt. 19^a »Natura humana, etiamsi in illa integritate, in qua est condita, permaneret, *nullo modo se ipsam, creatore suo non adiuvente, servaret.* Unde cum *sine gratia non posset custodire quod accepit*, quomodo sine Dei gratia poterit reparare quod perdidit?" Porro perpendatur iis similibusque pluribus testimoniis tradi necessitatem gratiae pro natura integra iisdem formulis quibus assertur pro lapsa atque comparatione instituta idem de utroque statu affirmari h. e. non posse sine gratia adiuvente ad operandum hominem bene agere. Non ergo sola difficultas, sed simplex impotentia inerat naturae integrae operandi salutariter sine gratia, quemadmodum de homine lapsa affirmatur.

3) Tertium docet rursus Augustinus De Civit. Dei L. XII. c. 9. »Istam (voluntatem bonam in Angelis) *quis fecerat nisi ille, qui eos cum bona voluntate, id est cum amore casto, quo illi adhaerent, creavit*, simul eis et condens naturam et largiens gratiam?... Confitendum est igitur *cum debita laude*

creatoris, non ad solos sanctos homines pertinere, verum etiam de sanctis Angelis posse dici quod caritas Dei diffusa sit in eis per Spiritum S. qui datus est eis." Porro ad hoc Apostoli testimonium sexcenties provocat Augustinus ut demonstret necessitatem gratiae Dei, gratiae inspirationis, sine qua natura sit prorsus impotens ad bonum. Haec est quoque doctrina s. Anselmi De Casu diaboli c. 1. »Satis patet non minus Angelis quam homini (testimonium Apostoli: *quid habes quod non accepisti?*) convenire. Constat ergo quia ille Angelus, qui stetit in veritate, sicut ideo perseveravit, quia perseverantiam habuit, ita ideo perseverantiam habuit quia accepit et ideo accepit, quia Deus dedit." Eadem autem animadversio circa hoc doctrinae caput faciendi est, ac circa praecedens.

4) Colligitur quartum ex his testimoniis Augustini De Corrupt. et Grat. c. 2. »Intelligenda est gratia Dei per I. Ch. D. N., qua sola homines liberantur a malo et sine qua nullum prorsus sive volendo et amando sive agendo faciunt bonum non solum ut monstrante ipsa, quid faciendum sit sciant, verum etiam ut praestante ipsa faciant cum dilectione quod sciunt." Caelestini in Auctorr. Sedis Apost. c. 9. »Ita Deus in cordibus hominum, atque in ipso libero operatur arbitrio, ut sancta cogitatio, pium consilium omnisque motus bonae voluntatis ex Deo sit, quia per illum aliquid boni possumus, sine quo nihil possumus." Conc. Arausic. II, c. 7. »Si quis per naturae vigorem bonum aliquod, quod ad salutem pertinet vitae aeternae, cogitare ut expedit aut eligere... posse confirmat absque illuminatione et inspiratione Spiritus S., qui dat omnibus suavitatem in consentiendo et credendo veritati, haeretico fallitur spiritu." Omnis haec operatio salutaris subtrahitur potestati naturae, nulla vel levissima et facillima excipitur; quid enim facilius quam aliqua cogitatio? atqui nulla prorsus pia cogitatio, ideoque nec illa, quae voluntatis determinationem praevertit, potest esse in nobis ex vigore naturae. Ergo.

5) Constat quintum ex doctrina Augustini De Spir. et lit. c. 1. ad Marcellinum. »Absurdum tibi videtur dici aliquid fieri posse, cuius desit exemplum, cum, sicut credo, non dubites nunquam esse factum ut per foramen acus camelus transiret et tamen ille hoc quoque dixit Deo esse possibile, legas etiam duodecim

mille legiones Angelorum pro Christo, ne pateretur, pugnare potuisse nec tamen factum... Unde non ideo negare debemus fieri posse ut homo sine peccato sit, quia nullus est hominum, praeter illum, qui non tantum homo sed etiam natura Deus est, in quo id esse perfectum demonstrare possumus. Hic fortasse respondeas, ista, quae commemoravi facta non esse et fieri potuisse, opera esse divina; ut autem sit homo sine peccato, ad opus ipsius hominis pertinere.... et ideo non esse credendum neminem vel fuisse vel esse vel fore in hac vita, qui hoc opus impleverit, si ab homine impleri potest. Sed cogitare debes, quamvis ad hominem id agere pertineat, hoc quoque munus esse divinum, atque ideo non dubitare opus esse divinum. Deus est enim qui operatur in nobis, ait Apostolus, et velle et perficere." Et c. 5. subdit: »volo, si potuero, demonstrare illud, quod ait Apostolus: litera occidit, spiritus autem vivificat, non de figuratis locutionibus dictum, quamvis et illud congruenter accipiatur, sed potius de lege aperte quod malum est prohibente. Quod cum ostendero, profecto manifestius apparebit bene vivere donum esse divinum, non tantum quia homini Deus dedit liberum arbitrium, sine quo nec bene nec male vivitur nec tantum quia praeceptum dedit, quo doceat quemadmodum sit vivendum; sed quia per Spiritum S. diffundit caritatem in cordibus eorum, quos praescivit ut praedestinaret, praedestinavit ut vocaret, vocavit ut iustificaret. Hoc autem cum apparuerit, videbis, ut existimo, frustra dici illa tantum esse possible sine exemplo quae Dei opera sunt, sicut de cameli transitu per foramen acus commemoravimus et quaecumque alia sunt apud nos impossibilia, apud Deum autem facilia et ideo non inter haec deputandam esse iustitiam, quod non ad Dei sed ad hominis opus pertinere debeat: cuius perfectio si est in hac vita possibilis, nullam esse causam cur sine exemplo esse credatur. Hoc ergo frustra dici satis elucebit, cum ipsam humanam iustitiam operationi Dei tribuendam esse claruerit, quamvis non fiat sine hominis voluntate." Qua absoluta demonstratione, concludit c. 35.: »Tibi visum est absurdum, sine exemplo esse rem, quae fieri potest. Hinc exorta est huius libri questio ac per hoc ad nos pertinebat ostendere, fieri posse aliquid, quamvis desit exemplum. Hinc ex Evangelio et Legge quaedam posui-

mus in sermonis huius exordio, sicut de cameli transitu per foramen acus... His addi potest et de monte illo, quem fides in mare transferret, quod tamen nusquam factum vel legitimum vel audivimus... Sed quia dici potest, illa opera esse divina, iuste autem vivere ad nostra opera pertinere, suscepi ostendere etiam hoc opus esse divinum, et hoc egi libro isto loquacius fortasse quam sat est; sed contra inimicos gratiae Dei etiam parum mihi dixisse videor nihilque me tam multum dicere delectat, quam ubi mihi et Scriptura eius plurimum suffragatur et id agitur ut qui gloriatur, in Domino gloriatur et in omnibus gratias agamus Domino Deo nostro, sursum cor habentes, unde a Patre luminum omne datum optimum et omne donum perfectum est. Nam si propterea non est opus Dei, quia per nos agitur, vel quia illo donante nos agimus, nec illud est opus Dei ut mons transferatur in mare, quia per fidem hominum fieri posse Dominus dixit et hoc ipsorum operi attribuit... Ecce quemadmodum sine exemplo est in hominibus perfecta iustitia et tamen impossibilis non est. Esset autem tanta, si et nihil eorum, quae pertinent ad iustitiam, non lateret et ea sic delectarent animum, ut quidquid aliud voluptatis dolorisve impedit, delectatio illa superaret, quod ut non sit, non ad impossibilitatem, sed ad iudicium Dei pertinet. Quis enim nesciat non esse in hominis potestate quid sciat nec esse consequens ut quod appetendum cognitum fuerit appetatur, nisi tantum delectet quantum diligendum est? Hoc autem sanitatis est animae."

Manifestum est opus divinum appellari illud quod est supra potestatem et exigentiam naturae, quod a solo Dei fieri potest: inter haec opera divina recensendam esse quoque, iudice Augustino, perfectionem iustitiae seu iustitiam excludentem quodcumque peccatum vel improprie dictum atque ita recensendam esse inter opera divina, ut id nulla ratione prohibeatur ab eo quod iustitia per nos agitur, sive quia nostra cooperatio requiritur. Nihil Augustinus addit, quo hanc comparisonem perfectae iustitiae cum operibus divinis sive miraculis quodantenus temperet ac significet se id improprie usurpare, sed absolute eam paritatem affirmat, cum tamen haec paritas subiectum sit disputationis totius libri, quam determinare accurate profecto oportebat. Porro si perfecta iustitia opus est

divinum, ipsa iustitia simpliciter dicenda est esse opus divinum; sane huc redit probatio Augustini, nempe perfectam iustitiam opus esse divinum, quia bene vivere est opus divinum; est autem bene vivere opus divinum, quia caritas Dei diffunditur in cordibus nostris, a qua iustitia per se dependet. Deum proinde posse caritate diffusa, quae tantum delectet quantum oportet, perfectam quoque donare iustitiam: verum ex iusto eius iudicio hoc donum non conferri modo.

6) Evincere postremum volumus ex quadam appellatione facta gratiae, qua quis posset abuti ad oppositum probandum. Itaque doctrina est Augustini aliorumque Patrum, gratiam, qua adiuvarum ad operandum sicut oportet, esse gratiam medicinalem et sanantem; infirmam quippe esse et vitiatam naturam humanam per peccatum primi parentis, fuisse vero eam integram et sanam in primo homine ante peccatum. Atqui gratia sanans ab infirmitate contracta per culpam, est gratia restitutum ad eam sanitatem sive eam perfectionem, in qua prius erat homo, qui iustus et sanctus creatus fuit. Et re quidem vera sanitas, quam gratia restituit, non est ea tantum, iuxta Patres, quae vulnus concupiscentiae curat, sed quae iustitiam et sanctitatem tum formaliter tum efficienter restituit, qua iusti, sancti filiique Dei efficiuntur. Ergo cum dicitur gratia sanans, respicitur perfectio illius status, a quo excessit natura per peccatum primi parentis, quaeque perfectio est non tantum integritatis, sed et sanctitatis. Ideo gratia actualis sanans, est gratia vires conferens non tantum ad vincendam vel frenandam concupiscentiam, quae gratia per se necessitate tantum morali necessaria est, quaeque per se naturalem ordinem non excedit; sed est gratia vires conferens ad iustitiam et sanctitatem actualem exercendam et iustitiam habitualement vel assequendam vel conservandam et promovendam. Ergo.

Probata est maior, probata est minor; consequens est ergo asseruisse Patres necessitatem gratiae actualis physicam, absolutam.

Nota. Probationes thesis desumptae sunt potissimum ab Augustino nullumque est ex iis sex capitibus, quod Augustinus non asseruerit. Evidens est ergo Augustinum agnovisse et probasse dignitatem supernaturalem actus salutaris. Nam necessitatem gratiae asseruit vel tantum propter difficultatem

ex concupiscentia ortam, vel propter supernaturalitatem actus praecipue: atqui non primum, quia ea non est necessitas physica et antecedens: ergo.

IV. Contra hanc assertam a Patribus physicam absolutamque necessitatem gratiae interioris immediatae arguunt inepte rationalistae. Aiunt enim indolem naturae intelligentis exigere ut obiective quidem moveatur, subiective autem ipsa se moveat; in hoc enim differt a naturis ratione carentibus, quae subiective moventur. Cum praesertim subiectiva motio libertati repugnet, quae debet esse principium determinans actum. Praeterea si immediata Dei operatio necessaria est, ut quis bene agat, quotiescumque bene non agitur, ut cum peccatur, huius causa erit a Deo repetenda qui gratiam negavit, unde haberetur Deus auctor peccatorum. Huius doctrina haec de immediata gratia necessaria fovet mysticorum somnia sensumque privatum cuiusque docet praefere publico magisterio communibusque opinionibus. Tandem doctrina est, quam ratione assequi non valemus; non enim licet comprehendere quomodo Deus facultates nostras immediate moveat.

Ad 1). Natura quidem est entium intelligentium obiective moveri; subiective autem moveri non possunt ita ut immediate excitetur aut determinetur actus deliberatus, qui non esset eo ipso liber: sed possunt ita subiective moveri ut excitentur in iis actus indeliberati, qui necessarii sunt et secundum quos conveniunt cum entibus non intelligentibus, quae subiective moveri possunt. Porro cum ens intelligens elevandum est ad ordinem naturae suae limites excedentem, oportet ut subiective afficiatur et moveatur.

Ad 2). Si per gratiam suam non operaretur Deus intus nisi ita ut actum bonum determinaret et haec operatio Dei necessaria esset ut actus quivis bonus existeret, concedi posset quod obicitur: sed si Deus ita operatur ut integrum relinquat exercitium libertatis et in potestate hominis sit Deum vocantem sequi et non sequi, negandum est quod opponitur.

Ad 3). Negamus 1) suppositum. Supponunt enim immediatas illustrationes esse veras revelationes, quibus citra extrinsecum magisterium doceamur. Atqui hoc demonstravimus falsum esse. Ceterum 2) neque verae revelationes eae sunt, quae foveant somnia mysticorum, sed praesumptae et imaginariae

revelationes et spiritus superbiae, qui homines perversos decipit, eadem somnia fovet.

Ad 4). Quamvis ratio assequi nequeat operationem Dei immediatam in facultatibus nostris, haec profecto non est ratio sufficiens ut negetur vel de ea dubitetur; quoniam certissime ea probatur infallibili auctoritate. Ceterum ex iis, quae dicta sunt in 1° capite patet posse huius rei conceptum satis clarum mente informari.

V. Obiicies contra probationem thesis. 1) Gratia, pro qua Patres contra pelagianos disputabant, est gratia, quae medetur vulneri concupiscentiae, est gratia, cuius primus homo non egebat; August. De nat. et grat. c. 64. »Sed nunc agitur de humana natura, quae vitata est, agitur et de gratia Dei, qua sanatur per medicum Christum, quo non indigeret, si sana esset, quae ab isto (Pelagio) tanquam sana, vel tanquam sibi sufficiente libertatis arbitrio, posse non peccare defenditur.» Atqui gratia, qua concupiscentia, quae est vitium naturae, sanatur, qua Adamus non egebat, non est gratia, quae physica et absoluta necessitate postuletur: ergo.

Resp. Gratia, de qua disputabant Patres, est gratia, qua sanatur concupiscentiae vulnus et simul id, ex quo concupiscentia processit, h. e. peccatum, restituito homine in amicitiam Dei et in ordinem supernaturalem, conc. est gratia, quae tantum medetur concupiscentiae, neg. Quocirca Augustinus eodem in libro. c. 59. ait quod natura humana per gratiam Jesu Christi »vel sanatur quia vitata est, vel quia sibi non sufficit, adiuvatur.»

Item, Adamus ante peccatum non egebat ea gratia, quam Patres tuebantur contra pelagianos h. e. non egebat ea gratia prout est gratia pugnax, gratia sanans infirmitatem naturae, prout est gratia Redemptoris, conc. non egebat ea gratia prout est illustratio et inspiratio, principium existens operis salutaris supernaturalis, gratia elevationis, neg.

Aequam esse hanc responsum manifestum esse debet iis, qui considerent Augustinum docere Adamo quoque stanti et Angelis gratiam fuisse necessariam, docere sanitatem, quae per gratiam Christi restituitur, eo spectare ut iustitia et sanctitas amissa per peccatum restituatur, docere impotentiam naturae ad quodvis opus salutare vel minimum, docere scilicet impo-